

Üniversite: T.C İstanbul Kültür Üniversitesi

Enstitüsü: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Şehircilik

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ayşe GÖKŞİN

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – Temmuz 2023

KISA ÖZET

ÇATIŞMA SONRASI KENTSEL YENİDEN YAPILANMADA KÜLTÜR TEMELLİ YAKLAŞIM: KARABAĞ-ŞUŞA ÖRNEĞİ

Kentsel yeniden yapılanma uygulamaları kentlerin doğa ya da insan kaynaklı sebeplerle ağır şekilde tahribata uğramasının veya yıkılmasının ardından, eski durumuna döndürülmesine yönelik çalışmalardır. Afetlerin ve çatışmaların artması ve daha ciddi hal alması sonrası uluslararası kuruluşlar yeniden yapılanma yaklaşımlarını geliştirmek amacıyla bir araya gelmiştir. UNESCO, UN-Habitat (The United Nations Human Settlements Programme), Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar çalışmalara başlamış ve yol gösterici yaklaşımlar/çerçeveler belirlenmiştir. Bu alanda önemli bir uluslararası toplantı olarak kabul edilen Dünya Yeniden Yapılanma Konferansı'nın 2019 yılında düzenlenen oturumunda Alan Temelli Yaklaşım, Kentsel İyileştirme Çerçevesi ve Kültür Temelli Yaklaşım olmak üzere üç yaklaşımın kriz sonrası ortamlarda uygulanabilirliklerinin önemli olduğu kanısına varılmıştır. Kültür temelli yaklaşım, kriz sonrası ortamlara huzuru ve barışı getirirken yeniden yapılanmanın merkezine kültürü yerleştirmektedir. Dünya Bankasının da ortaklığıyla son yıllarda özellikle tarihi ve kültürel kentlerin yeniden yapılanmasında en çok uygulanan çerçeve olarak görülmektedir. 2018 yılında UNESCO ve Dünya Bankası, bu yaklaşımı detaylandıran Şehrin Yeniden İnşası ve İyileştirilmesinde Kültür Çerçevesi'ni (CURE - Culture in City Reconstruction and Recovery) geliştirmiştir. Kültür temelli yaklaşım, Mostar, Aceh ve Beyrut gibi çatışma sonrası yeniden yapılanma sürecinden geçmiş pek çok kentte uygulanmıştır.

Bu bağlamda tezde, I. Dağlık Karabağ Savaşı ve 2020 yılına kadar süren işgal sırasında hasar görmüş, Azerbaycan'nın Karabağ bölgesinde yer alan Şuşa kentinin sürmekte

olan kentsel yeniden yapılanma süreci CURE Çerçevesi bağlamında incelenmiş ve değerlendirilmiştir. CURE Çerçevesi bağlamında Şuşa kentinin kentsel yeniden yapılanma süreci incelendiğinde, somut ve somut olmayan kültürel miras, yaratıcı ve kültürel endüstriler, kültür turizmi, tarihi konut stoğu ve arazi kaynakları, veri toplama ve analiz, düzenleyici mekanizmalar, finansman kaynaklarının belirlenmesi bileşenleri kapsamındaki uygulamalar başarılı olarak değerlendirilmiştir. Vizyon geliştirme ve planlama süreci tasarlama bileşenlerinde ise kısmen başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Risk yönetiminde ise başarısız bir uygulama izlenmektedir. Şuşa kentindeki süreç, somut kültürel mirasa değer verilmesi ve restorasyonu doğrultusunda çalışmalar yapılması, bir kültür kenti olan Şuşa'da kültür turizminin geliştirilmesi, yeniden yapılanmada tarihi konut stoğuna önem verilmesi, arazide seçilmiş kişiler önderliğinde veri toplama ve analizlerin yapılması, planlama sürecinde planların farklı görüşlerin alınarak hazırlanması, yeniden yapılanmanın finanse edilebilmesi için fonların ve kurumların oluşturulması, yeniden yapılanmanın yönetilmesi için ekip oluşturulması başlıklarında olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, vizyon geliştirme aşamasına azınlık grubunun katılmaması, siyasi sebeplerden dolayı bir planlama sürecinin şimdilik tasarlanamaması, yeniden yapılanmanın merkezine toplumun koyulmaması ve bu doğrultuda sivil katılımın yapılmaması, oluşabilecek çatışmaların göz ardı edilmesi ve risk yönetiminin zayıflığı olumsuz ve iyileştirilmesi gereken noktalar olarak öne çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: çatışma sonrası kentsel yeniden yapılanma, kültür temelli yaklaşım, CURE Çerçevesi, Şuşa

University: T.C İstanbul Kültür University

Institute: Institute of Graduate Studies

Department: Architecture

Programme: Urbanism

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Zeynep Ayşe GÖKŞİN

Degree Awarded and Date: Master's Degree – July 2023

ABSTRACT

CULTURE-BASED APPROACH IN POST-CONFLICT URBAN RECONSTRUCTION: THE CASE OF KARABAKH-SHUSHA

Urban restructuring practices are the studies aimed at restoring cities to their former state after they have been heavily damaged or demolished due to natural or human-induced reasons. After the numbers and frequency of disasters and conflicts increased and became more serious, international organizations came together to develop approaches to guide restructuring processes. International organizations such as UNESCO, UN-Habitat, United Nations, and the World Bank started to work and develop guiding approaches/frameworks. In the 2019 session of the World Conference on Reconstruction, which is considered as an important international meeting in this field, it was concluded that the applicability of three approaches, namely Area-Based Approach, the Urban Recovery Framework and Culture-Based Approach, is important in post-crisis environments. Culture-based approach places culture at the center of restructuring while bringing peace and tranquility to post-crisis environments. With the partnership of the World Bank, it is seen as the most applied framework especially in the restructuring of historical and cultural cities in recent years. In 2018, UNESCO and the World Bank developed the CURE Framework (Culture in City Reconstruction and Recovery) detailing this approach. Culture-based approach has been applied in many cities that have undergone post-conflict reconstruction, such as Mostar, Aceh and Beirut.

In this context, in the thesis, the ongoing urban restructuring process of the city of Shusha in the Karabakh region of Azerbaijan, which was damaged during the First Nagorno-Karabakh War and the occupation that lasted until 2020, was examined and evaluated in the context of the CURE Framework. When urban restructuring process of Shusha is analyzed in the context of CURE Framework, the actions regarding

tangible and intangible cultural heritage, creative and cultural industries, cultural tourism, historical housing stock and land resources, data collection and analysis, regulatory mechanisms, determination of financing sources have been evaluated as successful. The process is assessed as partially successful in vision development and planning process design. Risk management is considered as unsuccessful.

The results of the analysis, the positive elements in the reconstruction process in the city are established as valuing the tangible cultural heritage and carrying out studies for its restoration, developing cultural tourism in Shusha, giving importance to the historical housing stock in the restructuring, data collection and analysis under the leadership of selected people on site, making the plans by taking different opinions, establishing funds and institutions to finance the restructuring, and forming a team to manage the process. However, the absence of minority groups in the vision development stage, the inability to design a planning process for political reasons, the failure to put the community at the center of the restructuring and the lack of public participation in this context, the ignorance of possible conflicts and the weakness of risk management have come to the fore as negative points that need improvement.

Keywords: post-conflict urban restructuring, culture based approach, CURE Framework, Shusha